

חבירי שבגולה:

מציאותית! קובעת דין פיגול לשאר הבשר שנשאר (176).

ומקשינן (177): והא אבוד ושרוף לא איתנין, לא נמצאים בעולם, ואפילו הכי קתני [לימדוני חבירי שבגולה] מחשבין עליהן. ועל כן (178), קשה: מי אמר רב אסי הכי?

א-י מחשבין, מחשבת פיגול, על האבוד ועל השרוף. בשר זבח (175) שחציה נאבד או נשרף, והכהן זורק את הדם וחושב על כזית מאותו בשר שנאבד או נשרף שיאכלנו חוץ לזמנו, מחשבתו [הדמיונית שאינה

החזון איש [זבחים סימן יט ס"ק ג] מבאר, ומוכיח מכאן יסוד בהלכות פיגול, שאיסור פיגול הוא מפני "שרצונו לשנות במשפטי הקדושה". וממילא, אף שב"פועל" לא יקטיר למחר ולא יאכל למחר, מאחר שנאבד או נשרף, ומחשבתו אינה עומדת להתקיים, מכל מקום, מאחר שהיה עבודתו על מנת להתיר למחר, נגד משפטי הקדושה, הריהו פיגול.

ומוסיף החזון איש, שכל זה הוא כשאינו בעולם. אבל אם הכזית שעליו חושב נמצא בעולם [ואינו חושב שיקטירנו בפועל] וחושב עליו בשעת הזריקה על מנת "להתיר" הקטרה למחר, זאת אינה מחשבה כלל. כי במחשבה זו לא נכלל שאכן יעשה כך, ויש כאן מחשבה נגדית שלא יקטירנו למחר. מה שאין כן כשהכזית אינו בעולם [או לפי מסקנת הגמרא ב"עומד לאיבוד"] וחושב שיקטירנו למחר, אז, בודאי לא חשב שאכן יקטירנו, וכמו כן, בודאי לא חשב מחשבה נגדית שלא יקטירנו, ומחשבתו מתפרשת שרוצה להתיר להקטיר למחר ולשנות ממשפטי הקדושה, הילכך, הוי פיגול.

177. לפי גירסת ה"ספרים", היא תחילת קושיא חדשה. ולפי גירסת הגמרא היא סיום הקושיא, אם אפשר לחשב מחשבת פיגול על האבוד ועל השרוף, למה לא תועיל זריקה ל"יוצא".

178. ולפי גירסת הגמרא, היא קושיא בתוך קושיא, כלומר, טרם שהגמרא מתרצת קושיית רב אסי על דברי רבי יוחנן, מקשה הגמרא סתירה מדברי רב אסי במקום אחר על דבריו.

המוקדשין, אם כן מה מקשה רב אסי? השיטה מקובצת, מוסיף עוד לבאר קושיית התוס' [הלשון אינו ברור כל כך וכן נראה כוונתו], דמשמע דאם לא כדברי רבי יוחנן, ואכן רבי עקיבא סובר "זריקה מועלת" אפילו ביצא כולו, לא תיקשי קושיית רב אסי, ואינו נכון, כי לכל הדעות גרוע הרבה אבוד ושרוף מיוצא, כיון דהרי אף אם מועלת ליוצא, הרי לשאר פסולים לא מהני, ואבוד ושרוף גרוע משאר פסולים. ואיך שלא נסביר, נהיה מוכרחים לחלק בין "יוצא" ל"פיגול", ומה מקשה רב אסי. וכדברים אלו כתב הרש"ש.

ולפי גירסת הספרים שאיננה קושיא על רבי יוחנן, צריך לומר, שהגמרא הביאה כאן דברי רב אסי כסוגיא צדדית, בגלל הדמיון לדין יוצא. והמשך גירסא זו יבואר בהערות הבאות, כיון שמדברי תוס' ד"ה אלא, משמע שלא שללו לגמרי גירסא זו.

175. וכן אם נאבדו או נשרפו האימורין, וחישב בשעת זריקה על מנת להקטירן חוץ לזמנו, הוי פיגול. שיטה מקובצת ופירושו המיוחד לרש"י.

176. הקשה הקרן אורה, לפי ההוה אמינא שהבשר או האימורין נשרפו או נאבדו, למה יהיה פיגול, איך תחול מחשבה על דבר שאינו בעולם כלל? והאבן האזל [קדשים חלק ב פד ב] מתרץ, באבוד, מכל מקום ישנו בעולם, ובשרוף, מוכרח לומר שמדובר שאינו שרוף כל כך.

הא בעא מיניה רב אסי מרבי יוחנן: חישוב בשעת הולכה (179) לנשפכין למחר, שיזרוק מחר ["חורץ לזמנו"] מן הדם שנשפך (180) מן הכוס [כלי קבלת הדם] על רצפת העזרה,

מהו? האם הוא פיגול או לא? וצדדי ספק הם: היות ודם זה כשר לזריקה, לכן מועילה עליו מחשבת פיגול, ומאידך, הואיל ואין מצוה (181) לאספו, והולך לאיבוד, לא הוא

179. תוס' על פי גירסת הצאן קדשים. וכן כתבו התוס' במסכת זבחים מובא בהערה 181.

180. כן פירשו התוס'.

ואילו המיוחס לרש"י מפרש: אם חישוב מחשבת פיגול בשעת שפיכת שיירי הדם ליסוד המזבח. וצדדי הספק הם: האם שפיכה זו חשובה כמו זריקה, ואם חישוב בה, מפגל, או לא.

ותמהו התוס': מה הספק בדבר?! הלא מפורש במסכת זבחים [יג א] שאין מפגלין בשפיכת שיירים, מפני שהדין הוא שגם אם לא שפך כלל אינו מעכב את הכפרה?

ועיין בצאן קדשים ובמשנה למלך [פרק יג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א].

עוד פירש המיוחס לרש"י, שבשעת זריקה חישוב לשפוך שיירי הדם [שדינם להישפך על יסוד המזבח] למחר. וצדדי הספק הם: האם חשובה מחשבה זו של שפיכת שיירי דם, כאילו חישוב בזריקה עצמה שיזרוק מקצתו למחר, הילכך הוא פיגול, או שאינה חשובה למחשבת פיגול מאחר שהם נשפכין.

ותמהו התוס', שהרי בגמרא [שם] מפורש ברייתא שהוא נידון ל"אכילת מזבח", ומפגלין במחשבה זו.

וכתב שם הגרי"ז: על אף שאינו מובן סברת המיוחס לרש"י ששפיכת שיירים ליסוד הוא בגדר "הולך לאיבוד", ואי לכך מדמה הגמרא בסוגייתנו נשפכין לאבוד ושרוף, מכל מקום, מאחר וכן פירש המיוחס לרש"י יש לתרץ:

שם דנה הסוגיא אם מה שנלמד מהפסוק "ואם האכל יאכל" הנאמר בפרשת פיגול, ודרשו חז"ל "אחד אכילת אדם ואחד אכילת מזבח".

כשם שהחשוב לאכול בשר ["אכילת אדם"] אחר זמנו הוא פיגול, כן החשוב להקטיר אימורים למחר ["אכילת מזבח"] הוא פיגול. ודנה שם הברייתא אם שפיכת שיירים היא בגדר "אכילת מזבח", והמחשב לשפוך למחר, מפגל, או לא. ומסקנת הברייתא היא, שאכן הוא פיגול.

ואילו בסוגייתנו הדיון הוא, אם החפצא של דם שיירים, אם הוא דם שחלה בו מחשבה. ומעשה השפיכה הוא מעשה של "אכילת מזבח", אבל יתכן שהדם אינו חפצא שעליו יחול פיגול.

ומעתה, שם מדובר בדם הראוי עוד לזריקה, כגון בחטאות חיצוניות שדינן בארבע מתנות, ואם נתן מתנה אחת כיפר בדיעבד. נמצא ששיירי הדם הראויים להשלים הזריקות, הם בודאי עדיין חפצא של דם שעליו חל פיגול. והיות ש"מעשה השפיכה" הוא מעשה של אכילת מזבח והדם הוא חפצא של דם זריקה, לכן אם חישוב עליו, הוא פיגול.

אבל בסוגייתנו מדובר בחטאות הפנימיות שדינן שכל ארבע מתנותיה מעכבות, ואכן כבר נתן כל המתנות, ושאר הדם נשאר שיירים הנשפכין ליסוד המזבח, ועליהן נאמר שאם לא נתן, לא מעכב. וחשב בזריקה שישפוך את שיירי הדם למחר. על כן, מסופק רב אסי, לדעת פירוש המיוחס לרש"י, כיון שהדם נשפך ליסוד והולך לאיבוד, יתכן שאין הדם חפצא שעליו יחול פיגול. ולא שייך כלל לדון עליו אם הוא אכילת מזבח אם לאו.

וראה מנחת חינוך [מצוה קמד אות ז].

181. הצאן קדשים מבאר: מפני שנשאר בכוס דם כדי זריקה. וכן כתבו התוס' זבחים [יג ב

מחשבת זריקתו מחשבת פיגול.

[ולצד זה מוכח שרב אסי סובר שאין מחשבין על האבוד].

אמר ליה רב זירא לרב אסי: כבר שנית (182) לנו "אלל"!

"אלל" הוא גיד צואר הבהמה, ודינו מבואר במשנה במסכת חולין, [קכא א] שמאחר שהוא קשה ואינו ראוי לאכילה, אינו מצטרף להבשר לשיעור כזית לגבי טומאת נבילות.

ומאותו הטעם אמרה הגמרא במסכת זבחים [לה א], כיון שהוא דבר שאין הדרך לאכלו, לכן, אם חשב עליו מחשבת פיגול, השוחט את הזבח על מנת לאכול את ה"אלל" חוץ לזמנו, אינו פיגול.

ופושט רבי זירא: **אלמא, מוכח, האי "אלל" כיון דלית ביה ממשא, אינו חשוב, והוא דבר ההולך לאיבוד, לא מהני ביה מחשבה (183), ואין הזבח פיגול. אף על גב שאם רצה לאכלו אוכלו כבשר,**

הני נשפכין נמי, כיון דלאיבוד אזלי, ליסוד המזבח, **לא מהניא בהו מחשבה (184) של פיגול.**

ורב אסי קיבל הוכחת רבי זירא מ"אלל", ונפשט לו ספיקו, ואין מחשבין לנשפכין, משום שהולכין לאיבוד.

אלא, אם כן דקתני רב אסי: מחשבין על האבוד ועל השרוף, קשיא, הרי רב אסי עצמו סובר שאין מחשבין על דבר ההולך לאיבוד?

אמר רבא: אכן, אין מחשבין על דבר האבוד, ומה ששנה רב אסי: מחשבין על האבוד ועל השרוף, אין הכוונה שכבר אבד ונשרף, אלא אימא, פרש! על העומד לאיבוד ועל העומד לישרף, ועדיין לא נאבד ולא נשרף. כגון: זרק חתיכת בשר או חתיכת אימורים בפי כלב ובפי כבשן אש (185), וטרם שהגיע לפי הכלב או הכבשן זרק את הדם במחשבת פיגול.

182. שם בגמרא אמר רבי אלעזר הדין של "אלל", ולמה אמר לרבי יוחנן "שנית".

אלא, [עיי' הקדמת ספר שם עולם] לפי שרבי אלעזר, שהיה תלמידו של רבי יוחנן, שנה דברי רבי יוחנן בלי להזכירו בשמו, מאחר שהיה ברור שאומר כן משמו של רבי יוחנן, נמצא שהוא מאמר רבי יוחנן.

183. גירסת התוס'.

184. גירסת הב"ח.

185. כן כתבו התוס'.

אבל בפירוש המיוחס לרש"י כתב, שחישב

ד"ה על מנת]: שנשפך מן הכלי על הרצפה. ומיבעיא ליה: אם מוליך אותו מקצת דם הנשאר בכלי, על מנת לזרוק מאותן נשפכין חוץ לזמנו, שהרי ראויין לאוספן. או דילמא כיון דבכוס איתיה דם, וההוא דעל הרצפה הולך לאיבוד, לא פסלה בהו.

ועיין בקרן אורה, המקשה, למה אין מצוה לאוספן, ולכאורה, כשם שמצוה לקבל כל הדם, כמו כן, מצוה לאסוף דם שנשפך מן הכלי. ועיין שם מה שכתב. והאריכו בקושיא זו הגרי"ז [שם] והאור שמח [פרק יג מהלכות פסולי המוקדשין] והמקדש דוד והקהלות יעקב [סימן ג].

וכיון שבשעת המחשבה, עדיין לא היה אבוד, לכן הוי מחשבת פיגול⁽¹⁸⁶⁾. ואינו דומה לחישוב לנשפכין.

הגמרא ממשיכה לבאר דברי רבי עקיבא.

אמר רב פפא: לא אמר רבי עקיבא "זריקה מועלת ליוצא", אלא שיצא בשר. אבל יצא⁽¹⁸⁷⁾ דם ונפסל, וחזר והכניסו וזרקו, אין⁽¹⁸⁸⁾ זריקה מועלת ליוצא, כיון שהדם עצמו פסול. מפני⁽¹⁸⁹⁾ שאין שום "הרצאה" בפסולי הדם, אלא לגבי פיגול בלבד, מגזירת הכתוב, שנאמר גבי פיגול "לא ירצה",

ודרשינן "כהרצאת כשר כן הרצאת פיגול".

תניא נמי הכי, וכן שנינו ברייתא⁽¹⁹⁰⁾: שהט בשתיקה, בלי מחשבה הפוסלת, ויצא דם מחוץ לעזרה, אף על פי שהכניסו וחזר וזרקו, לא עשה ולא כלום! הילכך: בקדשי קדשים, מועלין בו, בקדשים קלים, אין מועלין בו, כלפני זריקה.

שנינו במשנתנו: **אמר רבי עקיבא: זהרי המפריש הטאתו וכו'⁽¹⁹¹⁾.**

הגמרא מבארת את דברי רבי עקיבא

בשעה שהיה בעולם, וסופו שנאבד או נשרף. והוכיח סופו על תחילתו שהיה עומד להיאבד ולישרף. ולשיטתו, שהיא גירסת הגמרא, מתורצת הקושיא על בשר שיצא כולו, שלדברי רבי יוחנן מודה רבי עקיבא שהזריקה לא תועיל להוציאו מידי מעילה, משום, שכיון שדינו לישרף [ככל פסולי המוקדשים שפסולין בקודש], על כן, הוי כשרוף כבר מעתה, ולא תועיל לו זריקה. **ברכת הזבח.**

ותמה הקרן אורה, אם בשעת הפיגול היה הבשר או האימורין בעולם, הרי כבר נתפגל כל הקרבן, ומה מהני מה שאחר כך נאבד או נשרף. וגם על מה שכתבו התוס' שכבר זרק בפי הכלב וכבשן, תמה הקרן אורה, שמכל מקום, בשעת הפיגול לא היה אבוד?

ועיין מרחשת [חלק א סוף קונטרס בענין יאוש] הרוצה לדמות מאמר זה של רבא, לספיקו של רבא במסכת בבא קמא [יז ב] "אי בתר מעיקרא אזלינן או בתר תבר מנא".

186. כתבו התוס' לפי גירסת הגמרא, מתורץ גם הדמיון ליצא כולו "כיון דאבד ונשרף קודם זריקה". וכנראה כוונתם כנ"ל [הערה הקודמת].

187. גירסת הב"ח.

188. כתב הברכת הזבח: על כרחך, מדובר, שיצא כל הדם וזרק הדם שיצא. דאי יצא מקצת הדם, וזרק מהדם שלא יצא, כשר הקרבן לגמרי ואף לאכילה, כמבואר במשנה זבחים [פב א]. וזה שלא כדברי הכסף משנה [פרק ג מהלכות מעילה הלכה א]. וכן כתב הקרן אורה. ואינו מוכרח שזוהי כוונת הכסף משנה, עיין שם.

189. שיטה מקובצת.

בהגהות מהרש"ם מבאר, על פי דברי התוס' במנחות [ו ב ד"ה שהרי]. שם אמרה הברייתא שהטעם שאם יצא הבשר והכניסו ועלה, לא ירד, הוא: הואיל ו"יוצא" כשר בכמה. והקשו התוס', אם כן, למה ביצא הדם והכניסו וזרקו, ירד, לדברי רבי יהודה? ותירצו, לפי גירסת הברכת הזבח: איברי הבשר הואיל והן נשרפין ולא נשאר הפסול, לא ירדו, מה שאין כן דם, אינו מתקנח מכותלי המזבח.

190. וברייתא זו היא בודאי אליבא דרבי עקיבא, דאי כרבי אליעזר, למה מדברת בדם דוקא. פירוש ב.

191. גירסת השיטה מקובצת.

במפריש חטאתו.

החטאות **בבת אחת** (192), אבל כששחט **בזה אחר זה**, כגון, ששחט אחת זורק דמה לפני שישחט השניה, **לא אמר רבי עקיבא**, ומודה שזריקת דם הראשונה אינה מוציאה בשר השניה מן המעילה.

אמר רבי אלעזר [האמורא רבי אלעזר בן פדת]: **לא אמר רבי עקיבא**, שרצה מזה זורק ורצה מזה זורק, **אלא** כששחט שתיהן, שתי

במשנת רבי יעקב].

והמעייין היטב בדברי השפת אמת יווכח, שהוא משייך מחלוקת המיוחס לרש"י ותוס', על פי מה שנחלקו רש"י ותוס' [מובא לעיל הערה 165] בטעם שהשניה יצא מידי מעילה. דלדעת רש"י הוא, משום שעל השניה יש דין "חטאת המתה" שאין בה מעילה, הילכך, סובר כאן המיוחס לרש"י שדחיה זו ליצעות מותר חטאת נעשית בשעת שחיטה. ואילו לדעת התוס' שם שמפני שכשהם בבת אחת הם כגוף אחד, וכשהם בזה אחר זה נחשבים כשני גופים, הילכך, קביעה זו נעשית בשעת הזריקה. ובכך מבאר את דברי הברכת הזבח שכתב שדברי הרמב"ם נוטים כפירוש התוס'. ולכאורה אין ברמב"ם שום רמז לכך, ואדרבה! הכסף משנה מפרש דעת הרמב"ם כשיטת המיוחס לרש"י.

וזה לשון הרמב"ם [פרק ג מהלכות מעילה הלכה ו]: המפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ואחר כך נמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות, ושחט שתיהן כאחת זורק דם אחד מהן, אין מועלין לא בבשר זו שזורק דמה ולא בבשר חברתה. ואף על פי שאינו ראוי לאכילה, הואיל ואם רצה מזה זורק ואם רצה מזה זורק. אבל אם שחט זו אחר זו, אין דמה מועיל לבשר חברתה ואפילו לאחר זריקה, שהרי לא היתה לה שעה הראויה להתיר בשרה.

ומדייק השפת אמת, דברים אלו "שהרי לא היתה לה שעה הראויה להתיר בשרה", ולא כתב שנדחית מפני שהיא מתה, משמע שסובר כדברי התוס'.

192. מה נקרא בבת אחת, ומה נקרא בזה אחר זה.

התוס' מטופקים, אם בבת אחת כששחט שניהם ביחד בסכין ארוכה, או אף כששחט זה אחר זה וקבל דמם זה אחר זה, גם כן נקרא בת אחת הואיל והם ראויים לזרוק שניהם, ורצה מזה זורק ורצה מזה זורק, בניגוד לזה אחר זה, דהיינו, שזרק כבר דם האחת לפני קבלת השניה, שאז נדחית השניה בזריקתה של הראשונה.

ולפי גירסת השיטה מקובצת וצאן קדשים, כתבו התוס' דאין לפרש ששחט בבת אחת ממש. ובשיטה מבאר מפני ששינוי [חולין כט א] שאין שוחטים שני זבחים ביחד.

והמיוחס לרש"י מפרש, ששחטו שני כהנים [לאו דוקא, כי שחיטה כשרה בזר] ביחד, זה אחת וזה אחת.

וכתב עוד, שאילו נשחט האחת לפני השניה, נדחית השניה.

סיכום: התוס' סוברים שזריקת האחת דוחה את השניה, והוא הנקרא "זה אחר זה". והפירוש המיוחס לרש"י סובר ששחיטת האחת דוחה את השניה.

והקשה המקדש דוד [קונטרס אחרון ה] על המיוחס לרש"י, לדבריו ששחיטת האחת דוחה את השניה, אין שום תועלת במה ששנים שחטו ביחד, שהרי סוגיתנו היא לדעת רבי עקיבא הסובר [בכורות יז] בכהאי גוונא "אי אפשר לצמצם" ששניהם ישחטו ביחד, ובודאי שהאחת נדחית מפני השניה. ויתכן שיזרוק הדם מהקרבת ששחט מאוחר, והוא מחטאות המתות. [וראה

ובהמשך יבואר טעם ההבדל.

הגמרא מביאה ברייתא, ונאמר בה באריכות ראיית רבי עקיבא.

תניא, שנינו: אמר רבי שמעון: כשהלכתי לכפר פאני, מצאני זקן אחד. ואמר לי: אומר היה רבי עקיבא "זריקה מועלת ליוצא?" אמרתי לו: "הן!"

וכשבאתי (193) והרציתי דברים אלו, והם תמיהת הזקן, לפני רבי עקיבא, אמר לי רבי עקיבא: כשאתה מספר לי דברי הזקן, נדמה

שאתה מסכים להם ומפקפק על דברי, ואתה אי אתה אומר כן?!

והרי המפריש חטאתו ואברה, והפריש אחרת תחתיה, ואחר כך נמצאת הראשונה (194) והרי שתיהן עומדות, מועלין בשתיהן. שחטן והרי דמן מונח בכוסות, מועלין בשתיהן, כל זמן שלא נזרק הדם (195),

נזרק דמה של אחת מהן (196), אי אתה מודה ב-2
שכשם שדמה פוטר את בשרה מן המעילה, כך יפטר (197) בשר חבירתה מן המעילה?!

מאן דאמר היתר זריקה, מודה בנידון זה. שהרי טעמו הוא, כמבואר [ה א] מפני שכל העומד לזרוק כזרוק דמי. ואילו כאן, כיון ששתיהן ראויות לזריקה, ואין עדיפות של אחת על השניה, הילכך, לא שייך לומר ששתיהן עומדות לזריקה, והיות וכל אחת ספק שמא לא יזרוק מדמה, ויהיה אסור לזרוק דמה! אינו בגדר עומד לזרוק.

אבל הקרן אורה מסופק בתירוץ זה. כיון שממה נפשך אין מועלים למאן דאמר היתר זריקה, דאם זו עומדת לזריקה, הרי כבר הגיעה להיתר זריקה, ואם אינה עומדת לזריקה, ותלך לאיבוד כדין חטאות המתות, גם כן אין בה מעילה.

ומוסיף עוד, שלדברי התוס' [הערה 111] שאין כאן משמעות של "עומד לזרוק", אלא, כיון שראוי לזריקה יצאו מכלל "קדשי ה'", אם כן, לכאורה, גם כאן, שתיהן ראויות לזריקה, ולמה מועלין בהם, למאן דאמר "היתר זריקה". וחוזרת קושית הברכת הזבח. והקרן אורה מאריך עוד. ועיי' בהערה 172 בשם השפת אמת.

196. גירסת השיטה מקובצת.

197. גירסת השיטה מקובצת.

193. זו היא גירסת התוס' והם מביאים גירסא אחרת: אמר לו הזקן לרבי שמעון: והלא, הקרבן שיצא פסול הוא! והיאך מרצה הזריקה על הפסול? וכשבאתי והרציתי דברים אלו, קושית הזקן לפני רבי עקיבא, אמר לי: ואתה אי אתה אומר כן? ! מדוע שתקת לו? וכי אינך סובר כמותי? !
ובגמרתנו גירסא שלישית.

194. נוסח אחר בשיטה מקובצת: ושחט את שתיהן בבת אחת, אי אתה מודה שכשם שדמה פוטר את בשרה מן המעילה כך יפטר וכו'. ולפי נוסח זה, שמע רבי אלעזר מן הברייתא, שדברי רבי עקיבא הם בבת אחת דוקא. ולפי נוסח הגמרא, דייק כן רבי אלעזר מלשון "והרי שתיהן עומדות".

195. הקשה הברכת הזבח [וכן כתב בפירושו ב], למה לא פשטו מברייתא זו, כדברי מאן דאמר [לעיל ה א] "היתר אכילה", דאילו למאן דאמר היתר זריקה, כבר יצאו מידי מעילה כבר עתה כשדמן מונח בכוסות.

ובשלמא מדברי המשנה אי אפשר לפשוט כמבואר [הערה 161].

הצאן קדשים דוחה את דבריו, וסובר שאף